

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ КАНДИДАТКИЊЕ ОЛГЕ МИРКОВИЋ МАКСИМОВИЋ

Веће за студије при Универзитету, на седници одржаној 14. јула 2025. године именовало нас је у комисију за преглед и оцену докторске дисертације под насловом *Историјско-филозофски аспекти вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија (студија случаја културних добара у Србији и Црној Гори под заштитом Унеска)*, кандидаткиње Олге Мирковић Максимовић (докторске студије: Историја и филозофија природних наука и технологије). Пошто смо прегледали и анализирали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Олга Мирковић Максимовић је рођена 1979. године у Котору. Дипломирала је на Математичком факултету Универзитета у Београду (1997-2001) стекавши звање дипломирани математичар. Постдипломске специјалистичке студије завршила је 2004. године на Факултету организационих наука Универзитета у Београду, смер *Односи с јавношћу и мултимедијалне комуникације*, где је стекла звање специјалиста за односе с јавношћу и мултимедијалне комуникације. Након завршених студија, отпочиње професионалну каријеру у домену образовања, управљања иновацијама и пословања у дигиталном окружењу. Мултидисциплинарне академске докторске студије *Историја и филозофија природних наука и технологије* при Универзитету у Београду уписала је 2019. године. Након планом и програмом положених испита и реализованих истраживачких обавеза, 2023. године формулисала је и одбранила предлог теме докторске дисертације под насловом *Историјско-филозофски аспекти вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија (студија случаја културних добара у Србији и Црној Гори под заштитом Унеска)*. Током периода припреме образложења теме, као и током писања дисертације, кандидаткиња је учествовала на научним конференцијама, и објављивала радове у стручној литератури представљајући актуелне резултате истраживања. Јуна 2025. године

кандидаткиња је предала коначну верзију докторске дисертације, израђену на основу одобреног предлога теме.

Докторска дисертација под насловом *Историјско-филозофски аспекти вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија (студија случаја културних добара у Србији и Црној Гори под заштитом Унеска)* уређена је у потпуности у складу с „Општим правилима за писање и обликовање докторске дисертације“ која се брани на Универзитету у Београду. Дисертација је написана на укупно 126 страна, које поред расправног текста обухватају и исцрпан списак литературе и цитираних дела, затим табеларне приказе, илустрације у боји, као и елементе предвиђене „Општим правилима...“ (апстракт на српском и енглеском језику, изјаве захвалности, изјаву о ауторству, изјаву од истоветности штампане и електронске верзије и изјаву о коришћењу).

1. а) *Публиковани научни радови који су проистекли из резултата докторске дисертације*

Током рада на дисертацији, кандидаткиња Мирковић Максимовић је објавила рад у *међународном часопису* (М23 по категоризацији научних часописа за историју, археологију и етнологију за 2024 годину): „Од Унеска до Гугл мапа - анализа података и утисака посетилаца локалитета са Косова и Метохије на Листи светске баштине Унеска“ (у: *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 54/4 2024, 273-294. doi: 10.5937/zrffp54-50900) у коме је представила основе методолошког приступа којим се служила током докторског истраживања и илустровала их одабраним примерима. Такође, објавила је рад „The Galaksija Computer — The Road to Stars Paved with Words“ у мултидисциплинарном часопису (М53 по категоризацији научних часописа за електронику, телекомуникације и информационе технологије за 2024 годину) *Infotheca: Journal for Digital Humanities* ([S.l.], v. 24, n. 1, p. 97-117, DOI: <https://doi.org/10.18485/infotheca.2024.24.1.5>), где је истражила нарочиту спрегу информатичких технологија и онога што се данас сматра научном баштином, а на примеру садржаја часописа *Галаксија*. На међународној научној конференцији ИТЕМА (Универзитет у Марибору, 2022), представила је рад „Big Data as a Bridge Between Visitors and Heritage: Case Study of the Historical City of Kotor“, а на *Годишњој конференцији музеологије и херитологије*, (Универзитет у Београду - Филозофски факултет, 2023. године), излагала је рад под називом „Танка је линија што спаја и

раздваја: (не)видљивост стећака под заштитом УНЕСКО-а“. У овим радовима, кандидаткиња је приказала могућности мултидисциплинарних истраживања које повезују студије културне баштине, информационо-комуникационих технологија и вештачке интелигенције. Кандидаткиња је објавила рад Mirković Maksimović, O., Lukić, M., Poledica, A., Antović, I., & Savić, D. (2025). An AI Framework for Unlocking Actionable Insights from Text Reviews: A Cultural Heritage Case Study. *Mathematics*, 13(17), 2701, <https://doi.org/10.3390/math13172701> (категорија M21a у области Математика), у оквиру кога предлаже развојни оквир базиран на великим језичким моделима и техникама обраде природног језика, чиме се омогућава аутоматска анализа текстуалних рецензија културног наслеђа.

2. Предмет и циљ дисертације

У складу са мултидисциплинарним начелима студијског програма *Историја и филозофија природних наука и технологије*, кандидаткиња је формулисала предмет дисертације у домену односа институционалне валоризације културног наслеђа и препознавања искуства корисника баштине у дигиталном окружењу. Отуда је предмет истраживања одређен као тумачење историјско-филозофских аспекта вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија, чији су практични исходи анализирани на примеру културних добара у Србији и Црној Гори под заштитом Унеска. Тако утврђен предмет истраживања јасно указује на значајну спону између историјског и филозофског уобличавања феномена баштине као преносиоца вредности прошлости, у садашњост и будућност, а који је традиционално припадао пољу хуманистике, и његове перцепције у савременом дигиталном окружењу, који су били предмет анализе у студијама информационо-комуникационих технологија.

Циљеви дисертације остварени су у два вида, ужем и ширем. У ужем смислу, јасно је препозната компарација између онога што је заштићено као културно-историјска вредност (у конкретним случајевима везана за одређени локалитет на Листи светске баштине Унеска), и начина на који посетиоци то препознају. У ширем смислу, реализован је методолошки модел који води ка могућности целисходније примене информационо комуникационих технологија у валоризацији и презентацији културног наслеђа. На најопштијем нивоу, утемељено премошћавање јаза између разумевања

прошлости, које баштина представља, уз помоћ савремених информационо комуникационих технологија и софтверског инжењерства, уводи нови корпус знања и вештина проширења у домен историје и филозофије технологије и природних наука.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У свом истраживању, кандидаткиња је пошла од три хипотезе, које успостављају узрочно-последичну везу између два пола истраживања вредности културне баштине (историјско-филозофског и корисничко-комуникацијског). Прва гласи: *Институционално вредновање баштине и корисничко искуство у њеној употреби почивају на истим критеријумима*. Потврђивање те хипотезе суштински је указало на могућност (или немогућност) компаративне анализе историјско-филозофских и корисничко-комуникацијских аспеката културне баштине. Друга хипотеза гласи: *Утисци које корисници преносе једни другима путем система утисака на Гугл мапама су део простора једног историјског града или локалитета, која упућује на нужност разумевања удела дигиталних садржаја на вредновање и тумачење физичке структуре локалитета културне баштине*. Коначно, трећа хипотеза гласи: *Путем сервиса доступних на вебу, а намењених остављању утисака, могуће је успоставити двосмерну комуникацију између посетилаца и институција које су задужене да штите и вреднују материјалну културну баштину*. Трећа хипотеза повезује претходне две и успоставља везу између теоријско-методолошких приступа и непосредног, практичног искуства у вредновању и коришћењу културне баштине.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација је подељена у девет поглавља. Након *Увода* у коме су представљена основна полазишта истраживања, у следећем поглављу испитују се историјско-филозофске основе вредновања баштине, анализирајући развој теоријских приступа и критеријума који су коришћени у процени културних добара кроз време, са посебним освртом на улогу Унеско конвенција у очувању и заштити баштине. Даје осврт на изабране студије случаја у истраживању: Котор, историјски град – локалитет на Листи светске културне баштине као и преглед свих локалитета у Србији који су на поменутој листи.

Треће поглавље отвара централни део дисертације (III-VI) у коме се креће од теоријских полазишта ка практичном моделу истраживања који ће бити примењен на изабраним студијама случаја. Тако треће поглавље, насловљено *Посетиоци културних добара и утицај ИКТ на развој вредносног система: аксиолошки аспекти*, истражује како савремене ИКТ трансформишу вредносни систем посетилаца културних добара и на који начин се ти индивидуални, дигитално потпомогнути увиди укрштају са институционалним моделима вредновања, при чему се посебна пажња посвећује историјско-филозофском аспект интерпретације и поверења у институције. Четврто поглавље истражује питање простора једног локалитета и културног добра данас, разматрајући како дигиталне платформе редифинишу појам историјских градова и на који начин се границе физичког и дигиталног простора преклапају у доживљају посетилаца. Пето поглавље фокусира се на технолошке аспекте обраде података у домену културне баштине, посебно на примену концепта великих података (*Big Data*), алгоритама машинског учења и софтверске инфраструктуре. *Big Data* омогућава анализу великих и хетерогених скупова података, што доприноси разумевању образаца у понашању посетилаца и ефикаснијем управљању културним добрима. Шесто поглавље представља модел препознавања универзалних културно-историјских вредности кроз примену концепта великих података и ИКТ, засниван на прикупљању, обради и анализи података из различитих извора, укључујући дигиталне архиве, друштвене мреже и туристичке апликације.

У седмом и осмом поглављу анализиране су изабране студија случаја. Тако је предмет седмог поглавља град Котор, а анализирани су подаци прикупљени са дигиталних платформи и осветљена је сложеност односа између физичког и дигиталног простора, као и начин на који нове технологије обликују перцепцију и вредновање баштине. Осмо поглавље се бави тестирањем развијеног модела препознавања културно-историјских вредности на локалитетима у Србији са Унескове Листе светске баштине, кроз анализу конкретних података о посетама и интеракцијама корисника на платформи Гугл мапе.

У деветом, закључном поглављу, сумирани су резултати истраживања и представљене смернице за даљи развој и примену модела, са посебним фокусом на интеграцију дигиталних метода у институционалне процесе вредновања културног наслеђа.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Резултати истраживања указали су на спрегу институционалног валоризовања културног наслеђа и утисака које су посетиоци износили на друштвеним мрежама: показало се да иако су полазишта та два аспекта тумачењу баштине веома различита, закључци су у великом проценту слични, како на нивоу разумевања вредности баштине, тако и на нивоу препорука за њену заштиту. Такође, утврђено је и да се референтне дигиталне платформе, захваљујући утисцима и коментарима које корисници преносе једни другима, доживљавају као интегрални део корпуса баштине, проширујући тиме његов традиционални историјско-филозофски домен, а самим тим потребу и за институционалним деловањем у том пољу. Јер, са друге стране, резултати су показали и недовољну употребу дигиталних платформи за двосмерну комуникацију између посетилаца и служби за заштиту баштине, па је указано и на нужност укључивања информационо-комуникационих технологија у пракси управљања локалитетима.

У складу с тим резултатима, остварени научни допринос тиче се превасходно бољег разумевања историјско-филозофских аспекта вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија. Кандидаткиња исправно уочава да примена ИК технологија може помоћи у подели огромне одговорности везане за интерпретацију културне баштине, као и за избор онога што може или мора бити сматрано баштином. Другим речима, захваљујући конкретним методама и примерима, истраживање доприноси адекватном препознавању информационо-комуникационог потенцијала баштине (који је у самој њеној бити, у смислу неговања сведочанстава које се преносе кроз време), али и нужности употребе ИК технологија које значајно увећавају могућност остварења тог потенцијала. Без претходнице у локалном научном миљеу, а синхрона са семиналним глобалним истраживањима, ова дисертација отвара и нове перспективе за радове у истраживањима који повезују студије културне баштине, информационо-комуникационих технологија и вештачке интелигенције.

6. Образложење мултидисциплинарног карактера дисертације

Дисертација под насловом *Историјско-филозофски аспекти вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија (студија случаја културних добара у Србији и Црној Гори под заштитом Унеска)*, кандидаткиње Олге Мирковић Максимовић у пуној мери исказује мултидисциплинарни

карактер. То се, пре свега, огледа у спрези историје и филозофије технологије, те херитологије (опште науке о баштини), као и информационо комуникационих технологија и софтверског инжењерства, а са циљем отварања могућности целисходније примене информационо комуникационих технологија и софтверског инжењерства у науци о баштини. Важно је истаћи да поменута спрега није само формално повезивање различитих научних перспектива, већ представља, имајући на уму и реализовану структуру и методологију рада, суштински мултидисциплинарно истраживање, чија је оправданост и сврсисходност већ стекла одређену потврду у досада објављеним резултатима проистеклим из рада на докторској дисертацији.

7. Закључак

На основу претходно наведеног, закључујемо да је дисертација кандидаткиње Олге Мирковић Максимовић под називом *Историјско-филозофски аспекти вредновања културног наслеђа у контексту информационо-комуникационих технологија (студија случаја културних добара у Србији и Црној Гори под заштитом Унеска)*, урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду,

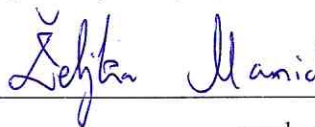
1.10.2025.

Чланови комисије:

проф. др Милица Божић Маројевић,

Универзитет у Београду – Филозофски факултет

проф. др Жељка Манић,

Универзитет у Београду – Филозофски факултет

проф. др Милош Милић,

Универзитет у Београду – Факултет организационих наука